

Tahsin Yücel'in *Bıyık Söylencesi* Adlı Kitabında Bıyıkla Söylenen

Gökhan Tunç*

Bu yazıda, Tahsin Yücel'in *Bıyık Söylencesi* adlı kitabında, bıyığın simgesel anlamda kullanıldığı ortaya konulmaya ve önce bıyıkla penis, sonra da bıyıkla fallus arasında simgesel bir ilişki kurulduğu gösterilmeye çalışılacaktır. Son düzlemde ise, bıyığın fallusla özdeş konumlandırılmasının ne anlama gelebileceği tartışılacaktır. Bıyığın simgeselliğine ilişkin bu sav, *Bıyık Söylencesi*'nin "fantastik" türünde olduğunu savunan görüşleri (Örneğin Paulo Coelho, "Mistik Yolculuk" adlı röportajında *Bıyık Söylencesi*'ni fantastik bir roman olarak niteleri de geçersiz kılma amacına yöneliktir. Bu noktada, Tzvetan Todorov'un, *Fantastik: Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım* adlı kitabında, romanlardaki simgesel kullanımın, onların fantastik türüne dahil edilmesini engelleyeceğinden söz ettiği anımsanmalıdır (63-77).

Tahsin Yücel akademik kariyerinin yanında, roman, öykü, deneme, eleştiri ve çeviri alanlarında ürün veren bir yazın adamıdır. İlk öyküsü 1950'de çıkmış olan Yücel, ("Dert Çok, Hemdert Yok") elli beş yıldır farklı alanlarda yazı çalışmalarını sürdürmektedir. Bu süreye, yedi öykü, beş roman, yedi deneme, sekiz inceleme ve seksen altı çeviri kitabı sağlamıştır. Ayrıca, göstergebilimin Türkiye'deki öncülerinden biri olarak kabul edilir (*Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, 1117).

Bıyık Söylencesi'ni kısaca şöyle özetleyebiliriz: Roman, Cahhan kasabasında yaşayan Cumali Kırıkçı'nın askerden sonra memleketine dönmesi, bıyık bırakmaya başlaması ve evlenmesi ile değişen hayatını konu alır. Olaylar, okura üçüncü tekil anlatıcı tarafından aktarılır.

Umberto Eco'nun, *Alımlama Göstergebilimi*'nde dile getirdiği "simgesel yorumlamayı başlatacak olan şey anlatmadaki tutumluluğun

*Bozok Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Araştırma Görevlisi.

gerektirdiği en az nicelik ile yazarın harcadığı en çok nicelik arasındaki gerçek boşluktur" (67) savı, incelenecek romanın simgesel kullanımını göstermesi bakımından işlevseldir. Çünkü *Bıyık Söyencesi*'nde, bıyığın hem başlıkta yer alması hem de romanın içinde sıklıkla kullanılması, Eco'nun ifadesiyle söylersek, yazarın tutumlu anlatımıyla örtüşmez ve bıyığın simgesel bir anlam taşıması olabileceğini düşündürür. Ayrıca, roman kişilerinden biri olan bilge Osman hocanın, "insanlara insan bıyığının ne demek olduğunu iyi anlatmak gerektiğin[e]", çünkü insanların bıyığın anlamını gerçekten bilmediğine ilişkin düşüncesi (135), bıyığın simgesel kullanıldığı savını destekler.

Bıyık Söyencesi'nde, bıyığın penisle* özdeş kullanıldığına ilişkin kanıtlardan birini romanın başkışısı olan Cumali ile Üveyik'in cinsel ilişkilerinde bulabiliriz. Üveyik, Cumali'nin pavyonda tanıştığı bir kadındır. Üveyik sahne de oynarken, bu oyundan cinsel haz duyan Cumali elini bıyığına götürür (139). Bu nokta önemlidir, çünkü el, cinsel istekten sonra erkeklik organının yerine bıyığa uzanır. Cumali ve Üveyik, daha sonra cinsel ilişkiye girerler. Bu ilişki sırasında Üveyik oral seksi anıyıracak şekilde Cumali'nin bıyığını ağzına alır (147). Bu sahne, doğrudan okura sunulmamaktadır. Cumali'nin huzursuzluğunun anlatılmasından iki sayfa sonra, anlatıcı Üveyik'in bıyığı ağzına aldığı dile getirir. Anlatıcının cinsel ilişkide başarısız olan Cumali'nin bıyığını tasvir ettiği dikkat çekicidir: "Cağşamıştı, yumuşamış, kabartısı imişti" (149). Cinsel ilişkide bulunamayan Cumali'nin bıyığına yönelik bu ifadeler, erkeklik organını akla getirir. Cumali'nin Üveyik'le girdiği ilişkide başarısız oluşu ise şöyle anlatılır: "Üveyik böyle ter içinde ona sarılırken, her yanına dokunurken, kendisi onu yalnızca düşünüyordu, evet, böyle düşünüyordu, orada olmayan biri gibi düşünüyordu onu, istekle, tutkuyla düşünüyordu, ama beden katılmıyordu" (148). Bütün bunların yanında, Cumali, bıyığına bakan bir köylü kadından dolayı "başka yerlerine bakılmıyormuş gibi" (30) rahatsız olur. Toplumun ahlâksal söyleminde, utanılacak yerin özellikle erkeklik organı olması, anlatıcının "başka yer"le kastettiğinin penis olabileceğini düşündürür. Cumali'nin, kadınların bıyıkla oynamasını sapıklik olarak görmesi (52) de bıyığın penisle özdeşliğini imâ eder. Tıraş olduktan sonra ise, anlatıcı onun için sünnet çocuğu yakıştırmasında bulunur (25). Bıyığın büyüklüğü, peniste olduğu gibi, onun kadınlar tarafından arzu edilmesinin nedenini oluşturur. Cumali'nin bıyığının büyüklüğü, onun bütün köy kızları tarafından arzu edilmesine yol açar. Köy kızları bıyığın, herkes yatıktan sonra yataklarına gelip kendileriyle birlikte olduğunu hayal ederler (92). Sözü edilen arzuyu, Cumali'nin bıyığının dünyanın en büyük bıyığı olduğuna ilişkin düşünceyle daha rahat anlamlandırabiliriz. Bıyık, penisin büyüklüğünün imlediği gibi, cinsel gücün ve erkekliğin de gösterenidir. Cumali'nin eşi Bedriye abla, kocasına şöyle seslenir: "Şu gelene bak, şu gelene! Bıyığına kurban olduğum, senin eline su dökecek erkek mi var şu memlekette" (35). Cumali ile cinsel ilişkiye girmek isteyen Üveyik, bu arzunun nedenini "şu bıyık kimsede yok" (146) diyerek dile getirir. Cumali'nin küçük yaşlarda hoşlandığı Kehribar bacı da, Cumali'yi ilk gördüğünde çok büyüdüğünü ve bıyığının çok uzamış olduğunu söyler (67). Bu görüşmeden sonra, Kehribar bacı,

*Bir türküde bıyıkla falus arasında ilişki kurulduğu da burada hatırlatılabilir: "İndim derelere bilmem nerelerine / Kaytan bıyıklarımı sörsem nerelerine".

Cumali'yle birlikte olmak ister. Gösterilen örnekler, bryığın uzun oluşunun, penisin uzunluğu gibi cinsel gücün fazlalığını ortaya koyduğunu gösterir.

Bryığın penisle örtüşen bir diğer özelliği, erkekte olup da kadında olmayışı imlemesidir. Bu durum, Sigmund Freud'un "penis haseti" olarak çevrilen "penis envy" kavramını düşündürür. J. Lapfance ve J. B. Pontalis, *The Language of Psychoanalysis*'ta, Oedipal dönemde kadınlarda yaşanan penis hasedinin, yetişkinlerde bilinç dışında varlığını devam ettirebileceğinden söz ederler. Özellikle cinsel ilişkide yetişkin kadının penise sahip olma arzusu duyabileceğini vurgularlar (304). Bu sav, Üveyik'in, Cumali ile ilişkisindeki davranışlarını anlamlandırma açısından işlevseldir. Üveyik, Cumali ile cinsel ilişkiye girdiği sırada, daha önce penisle özdeş olarak konumlandığımız bryığa karşı davranış: penis hasedi bağlamında dikkat çekicidir. Üveyik bu ilişkide bryık karşısında kendinden geçmiş, ona sahip olmak ister gibidir ve Cumali'den çok bryıkla ilgilenir.

Hakan Kızıltan, "Jacques Lacan ve Psikanaliz" adlı yazısında, sosyo-kültüralist psikanaliz okullarının kadındaki penis hasedini tamamen kültürel verilere, penisin bilinen toplumlardaki ayrıcalık gösteren değerine bağladıklarını vurgular. Penis hasedinin kadınların özellikle yaş, sosyal mevki ve bilgi bakımından kendilerinden üstün erkeklere yönelmesi durumunda da ortaya çıktığını belirtir.

Penis hasedinin bu paradoksal sonucu, Oedipal baba sevgisi ve şefkatinin devamcısı figürlere yönelmesi ve narsistik bakımdan daha güçlü bir figürlü bütünleşme yoluyla kendine saygı ve güveni oluşturma gibi farklı gelişimsel yollardan gelen bileşenlerle güçlenir.

Bryık Söylencesi'nde Hacızzet'in kızı Gülyeter'in davranışları, penis hasedinin söz edilen boyutuyla örtüşür. On üç yaşlarında olduğu söylenen Gülyeter, kasabanın statüsü en yüksek kişisi Cumali'ye ilgi duyar. Bu yönlekte, Cumali'nin edimleri ile babasının yaptıklarını karşılaştırması (91), Cumali'nin Kızıltan'ın belirlediği "Oedipal baba sevgisi ve şefkatinin devamcısı" bir figür olarak yorumlanabileceğini gösterir. Gülyeter, yoldan geçmekte olan Cumali'yi çağırarak ona kahve pişirmek ister. Kahveyi Cumali'ye verdikten sonra onun bryığna dokunur. "Bu bryığna dokununca, şimdiden yaşamış tanımış bir kadın oluvermişti sanki" (91). Alıntılanan ifade, Gülyeter'in Cumali ile girdiği ilişkide, penis hasedinin belirlenen düzlemindeki gibi, kendine saygı ve güven oluşturduğunu gösterir.

Cumali'nin küçük yaşlardan beri düşlediği Kehribar'a karşı davranışları dikkat çekicidir. Cumali evli olmasına karşılık Kehribar'ı hâlâ çocukluğundaki gibi arzular (72). Kehribar da onunla birlikte olmak istemektedir, ama Cumali bu isteğe sıcak bakmaz. Bu kaçışın nedeni, Cumali'nin Bedriye abla ile olan evliliği değildir. Çünkü Cumali daha sonra Üveyik'le birlikte olacaktır. Kızıltan'ın, erkeklerin kadın karşısında küçük düşme gibi kaygılar sonucunda paradoksal şekilde gerçek hoşlandıkları kadınlardan kaçıyor olduklarına ilişkin savını, bu noktada göz önünde bulundurabiliriz. Nitekim, Cumali'de böyle bir kaygının var olduğunu görürüz. Cumali'nin, Üveyik'in cinsel ilişkiye girme isteğinden, erkekliğinin dışıldığını düşünerek kaygılanması da, bu duruma örnektir (144).

Bıyığın simgelediği ikinci anlam daha önce söz edildiği gibi, fallustur. Fallus, penis gibi beden bir parçası değil, penisin metaforik ifadesidir (Laplanche, Pontalis 312). Romanda yer alan, bıyıkla fallus arasındaki özdeşliği göstermek için Cumali'nin bıyık bırakmaya başladığı tarihe gitmek gerekir. Cumali, askerden döndükten sonra ilk olarak çevresindekilerin yönlendirmeleri ile bıyık bırakmaya karar verir (15). Toplumsal anlayışta askerlik sonrası, kişinin "ergen" sayılması, bıyığın bırakılma zamanını önemli kılar. Toplumdan ayrı, yalnız dolaşan Cumali, bıyık bırakmaya başlamasıyla birlikte çevresindeki insanlar tarafından büyük saygı görür. Çevresindekiler, bıyığı "tören"le karşılarlar (27-28) ve onun bıyığına "kutsal bir nesneymiş" gibi yaklaşır. Örneğin anlatıcı, "Osman hoca bile Cumali'nin bıyığını nerdeyse kutsal bir nesne düzeyine yükseltti" (37) der. Sözü edilen özellikler, klasik antikitede fallusun kazandığı anlamla örtüşür. Klasik antikitedeki topluluğun erkek kişinin ergenliğe geçiş törenlerinde fallus kutsal bir nesne gibi alınır (Laplanche, Pontalis 312). Romanda, çevresindekiler tarafından kutsal bir nesneymiş gibi alınılan bıyık, kişinin ergenliğe geçişini temsil eder. Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı* adlı kitabında ergen kişinin, ergenlik sonrası başka biri olduğunu söyler (167). Aynı değişiklik Cumali'de de görülür. Anlatıcı bıyık bıraktıktan sonra Cumali'nin yürüyüşünün de değişmiş olduğuna vurgular (28). Ayrıca anlatıcı, Cumali'nin bıyığının evliliğine yetiştirilmeye çalışıldığını belirtir (15). Bu durum, ilk düzleminde bıyığın penisle özdeşleştirilmesiyle örtüşür. Çünkü Cumali ilk cinsel deneyimini evlilikle yaşayacaktır. Ayrıca evliliğin, kişinin toplumsallaşması için önemi de bu noktada göz önünde bulundurulabilir. Bıyığın somutlanmaya çalışılan ergenlikle olan ilişkisi, Cibiroğlu'nun Cumali'nin bıyık bırakarak eski kültürü diriltmek istediği savıyla (48) çatışır. Çünkü Cumali, fallusun simgesi olan bıyık merkezinde yapılanmış bir toplumun üyesi olmak için bıyık bırakmak durumundadır. Cumali, bıyık bırakarak içinde bulunduğu cemaatle uyumlu bir hâle gelir. Bu nedenle Cibiroğlu'nun Cumali'nin bıyıkla eski kültürü canlandırmak istediğine ilişkin düşüncesine, kültürün zaten canlı olduğu söylenilerek cevap verilebilir.

Cumali'nin babası ile ilişkisi de bıyığı anlamlandırma konusunda önemlidir. Cumali otoriter bir baba olan Hacırafı'dan çok korkar ve onunla herhangi bir iletişime girmekten kaçınır (5-6). Fakat Cumali'nin bıyık bırakmaya başlaması, baba-oğul arasındaki ilişkinin boyut değiştirmesine neden olur. Hacırafı, oğluna karşı çok anlayışlı olmuş ve onunla gurur duymaya başlamıştır. Çünkü babasına göre, Cumali'nin bıyığının "cevheri" kendisindedir (41): "O kimin oğlu" (30) Cumali'nin sert babası, bıyığının "tam olarak ortaya çıkması" ile Cumali'nin o güne kadar hiç tanış olmadığı yumuşak bir gülümseme ile "arşın oğlum" (27) der. Babasıyla olan ilişkisinin düzelmeye başlamasıyla birlikte içinde yaşadığı cemaatle de uyumlu bir hâle gelir. Cumali'nin bıyık bırakması ile birlikte çevresindeki insanlar ona saygı duymaya ve önem vermeye başlarlar. Örneğin, yanındaki insanların, "hey Allah'ına kurban olduğum, şu bıyık kimi değiştirmez ki?" (34), "arşınım benim, geldi işte" (36), "babayışt" (38) gibi ifadeleri, ona gösterilen ilgi ve saygıyı somutlar. Cumali, ayrıca, babası Hacırafı ile özdeşlik kurar. Babasının işini sürdüren Cumali, ölümünden sonra babasının elbiselerini giyerek onun varlığını devam ettirir (46-7). Çevresindeki insanlar da, Cumali'nin söz edilen edimlerini, babasıyla ve kendileriyle "özdeşleşme" çabası olarak yorumlarlar (50).

Babası ile kurduğu bu özdeşlikten sonra, Cumali toplumsal kimlik kazanır. Çevresinin bıyıklı insanlarla dolu olmasına karşılık (9) Cumali'nin bıyığı, büyüklüğü ve uzunluğu ile en dikkat çekenidir. Bülent Somay, "Benim İktidarım Kimin Özgürlüğü" adlı yazısında, penisin büyüklüğünün iktidar denkleminin sabiti olduğunu söyler (66). Aynı şekilde, Cumali'nin bıyığının büyüklüğü ve uzunluğu, onun sahip oldukları ile koşutluk gösterir. Anlatıcının, "Her şey dengi dengineydi. Bıyık da, kılık da" (47) ifadesi bıyığın sözü edilen özelliğini ortaya koyar. Berber Ziya da, bıyıkla sahip olunan arasındaki koşutluğa vurgu yapar: "Şu memleketin en güzel toprağı sende, en güzel evi sende, en güzel urbası sende, en güzel bıyığı da sende" (64). Böylelikle bıyığın fallus merkezci bir toplum yapısını imlediği söylenebilir. Daha önce belirtildiği gibi, bıyık, fallusun ifade ettiği, erkeğin gücünü, sahip olduklarını ve iktidarını gösterir. Cumali'nin bıyığının büyüklüğünün çevresinde yarattığı saygı, onun statüsünün de göstergesidir. Ayrıca, bıyıkla birlikte kullanılan erkeklik söylemi, dinsel söylem ve tarihsel söylem, toplumun yapılanmasının fallus merkezli, bir başka deyişle bıyık merkezli olduğunu ortaya koyar.

İlk olarak bıyıkla birlikte kullanılan erkek söylemi açıklanabilir. Daha romanın başında baba Hacırafı, Cumali'nin, bıyığının güzel görünüp görünmediğini sorması karşısında, "bıyık avrat işi değildir, yakıştı diye bırakılmaz" (14) karşılığını verir. Hatta bunun yanında bıyık doğrudan erkeğin metaforu olarak da kullanılır: "Önüne çıkan her bıyıklı" (66) örneğinde olduğu gibi. Ayrıca romanda yinelenen "bıyığının adamı olmak" ifadesi, bıyığı taşıyan kişinin belirlenmiş davranış kalıplarının dışına çıkmaması için bir uyardır. Anlatıcı, bıyığın Cumali'nin erkekliğine gönderme yapması nedeniyle onun için "en büyük onur nedeni" (123) olduğunu söyler.

Bıyık, erkek söyleminin yanında dinsel söylemle de birlikte kullanılır. Örneğin Cumali'nin bıyığı "Allah'ın armağanı"dır (28). Ayrıca, Cumali için bıyık, sünnettir (105). Bıyıkla namus arasında bir ilişki kurularak ahlâksal boyut da eklenir. Cumali'nin berberi olan Ziya, "bıyığının adamı olmak zorundasın! Bıyık bizim namusumuz, hepimizin namusu" (72) diyerek sözü edilen savı somutlar. Bıyık geçmişteki kültürel birikimle birlikte anılır. Cumali'nin bıyığının geleneksel Türk bıyığı olduğu söylenir (76). Kasabanın kaymakamı Cumali'nin babası için, "Bu adam bir gelenek anıtı! Cumali'nin cevherini nereden aldığı belli oluyor" (41) der ve Cumali'nin bıyığı için şu övgülerde bulunur: "Ama ben bu bıyığı tanıyorum, öteden beri tanıyorum: bu bıyık geleneksel Türk bıyığı, leventlerimizin, yeniçerilerimizin bıyığı, uç kıtada at koşturmuş atalarımızın bıyığı" (40). Sözü edilen öğelere, dünya tarihine "şan vermiş" on altı Türk devletinin anısına yapılan "geleneksel" bıyık yarışmasını da ekleyebiliriz (103). Gösterilmeye çalışıldığı gibi bıyık, erkek söylemi, tarihsel söylem, dinsel söylem gibi öğelerin gönderme yaptığı bir tür üst belirleyendir. Sözü edilen öğelerin gönderme yaptığı bıyık, toplumsal düzenin merkezinde yer alır. Örneğin Cumali için konuşursak, bıyığının büyüklüğü ile cinsel gücünün fazlalığı, zenginliği, gördüğü saygı vb. koşul yapıdadır.

Judith Butler, "Toplumsal Cinsiyet Yanıyor: Sahiplenme ve Yakma Sorunları" adlı yazısında, fallusun, "penisin bir ifade şekli olduğu kadar, bedeninin bir kısmının yalıtılması ve idealleştirilmesi, ve hatta bu parçanın simgesel yasanın kuvvetiyle donatılması" (140) olduğunu belirtmesi, bıyıkla fallus arasındaki ilişkinin daha somut

bir hâle getirilmesine yardımcı olabilir. *Bıyık Söyencesi*'nde "yalıtılan ve idealleştirilen kısım" bıyıktır. Bıyık Cumali için kendisinden soyutlanmış, ayrı bir varlık gibidir. Örneğin, Cumali'nin bıyığına Karapala adı verilmiştir ve çevredeki insanlar, Cumali'nin nasıl olduğunu sorduktan sonra, "Karapala nasıl?" (86) diye konuşmaya devam ederler. Ayrıca, Cumali, "Karapala'yla ben' demekle, ayrılmışlığı kesin[ler]" (88). Bıyığın kişiden soyutlanmışlığının yanında, daha önce de belirtildiği gibi, ona kutsal bir nesne olarak bakılması ile idealleştirildiğini görürüz. Butler'ın sözünü ettiği, fallusun "simgesel yasanın kuvvetiyle donatılması" savı ise, bıyığın erkek söylemi, dinsel söylem ve tarihsel söylemle birlikte kullanılması ile ilgilidir.

Toplumun merkezinde yer alan ve toplumsal yaşayışı belirleyen bıyık, Cumali'nin yaşamına da egemen olmuştur. Bıyığın varlığı, kendi beninin önüne geçmiştir ve o bu durumdan rahatsızlık duymaya başlar (88). Çeyrek Hamdi, Cumali'nin bıyığıyla soyadı arasında bir ilişki kurmaya çalışır ve bu nedenle Cumali'ye soyadını değiştirme teklifinde bulunur (76). Böylelikle Cumali'nin soyadı, Kırkçı yerine Karapala'ya dönüşür (76). Alain Daniélou, *The Phallus* adlı kitabında, eski uygarlıklarda, erkeğin sadece cinsel organın taşıyıcısı olmaktan öte bir anlamı olmadığını, onun fallusun bir hizmetkâr olduğundan söz eder (25). Daniélou, fallusun birey için geçici bir niteliğe sahip olduğunu da belirtir (25). Daniélou'nun sözü edilen savları, Cumali'ye saygı ve toplumsal statü kazandıran bıyığın, aslında onu bu anlamda bir hizmetkâra dönüştürmesini kavramada işlevseldir. Bıyık, tam da Daniélou'nun belirttiği gibi geçicidir ve bu özellik Cumali'nin, bıyığını kaybetme korkusu ile baskın bir hâle gelecektir. Cumali, bıyığın beyazlaması karşısında, kanser tanısı konulmuş ölümcül bir hasta gibi davranır (125). Ayrıca, Cumali "artık bu dünyadan değilmiş gibi" (131) hareket eder. Anlatıcı, bıyığın Cumali için ne ifade ettiğini şöyle dile getirir:

Her şeyden çok sevmiştii onu; yüzünü görmeden nikâhlanan, gördükten sonra da fazla önemsenilmeyen, ama, yavaş yavaş, varlığın tüm telleriyle bir eş gibi sevmiştii. Şimdi ona öyle geliyordu ki, anasından doğdu doğalı, yani daha bıyığı yokken bile, yaşamının anlamı da, amacı da bu bıyıktı, bu bıyık için yaşamıştı, bundan yakındığı da yoktu. (126)

Cumali, bıyığı kaybetme korkusu ile artık dışarı çıkamaz olmuştur (132). Kaymakam ile askerlik şubesinin başkanının konuşmaları, Cumali'nin içinde bulunduğu durumu anlamak için işlevsel olabilir. Kaymakam, askerlik şubesi başkanına "yani bu iş [Cumali'nin içinde bulunduğu durum] Fransızların *etre*'yle *avoir*'ı gibi bir şey mi?" (97) diye sorar. Askerlik şubesi başkanı onaylar ve "İngilizlerin *to be*'siyle *to have*'i gibi bir şey" (98) cevabını verir. Konuşma sırasında yanlarında bulunan üçüncü kişi olan Mazlum bey "*etre* ile *avoir* sürekli iç içe giriyor" (98) der. Sonuçta her üç kişinin anlaştığı nokta şudur: "Bu iş açıktan açığa *to be or not to be*'ye gidiyor" (98). Bu ifadeler romanı anlamlandırmak açısından önemlidir; çünkü bıyığa "sahip olmak", Cumali için "olmak"la eşdeğer bir konuma gelmiştir. Bu noktada, fallusun sahip olmak anlamı da göz önünde bulundurulabilir. Böylelikle Mazlum beyin dediği gibi, "*etre*" ile "*avoir*" yani "sahip olmak"la "var olmak" birbirine karışmıştır. "Sahip olmak" aynı zamanda, Cumali için varoluşsal bir değer yüklenmiştir. Bıyığa sahip olamamak, ona göre, var olmamakla özdeşdir. Bu nedenle Cumali için, bıyığını kaybetme korkusu ölüm düşüncesi ile birlikte yer alır.

Bıyık Söylencesi'nin arka kapak yazısında, Cumali'nin eşi Bedriye ablanın Cumali'nin bıyığına direndiği vurgulanır. Bu noktada *Bıyık Söylencesi'nin* kadınların ezilmişliğini ve ikincil konumda oluşlarını mı dile getirdiği sorulabilir. Bu soruya olumsuz bir cevap vermek olanaklıdır. Çünkü romanda sırf kadınlar mağdur olmamakta, aynı zamanda erkekler de toplumun belirlediği, ön gördüğü edimleri gerçekleştirmek için değişmektedirler. Örneğin Cumali, bıyıkla birlikte toplumun belirlediği davranış kalıplarının dışına çıkamaz ve böylelikle bir birey olarak var olamaz. Aynı şekilde, bıyığın Cumali'yi mutsuzluğa sürüklediği de unutulmamalıdır. Cumali ile Bedriye ablanın evlilik fotoğrafları, düşüncemize somutluk kazandıracak niteliktedir:

Bedriye abla bir şeylerden ürkmüş ya da utanmış gibi öyle bakmaktaydı; sağda, kendisi de lacivert takımlı, ak gömleklî, kravatlı, aynı biçimde şaşkın şaşkın bakıyordu; ama, nerdeyse her ikisinin de önünde, Karapala tüm görkemiyle durmaktaydı, Bedriye abla ve kendisi öyle ürkekçe bakarken, o sanki her şeye meydan okumaktaydı, ikisini de gölgede bırakacak kadar canlı ve güçlüydü, oysa henüz gelişimini tamamlamamıştı. (154)

Alıntılanan paragrafta görüldüğü gibi Bedriye abla gibi Cumali de bıyığın arkasındadır. Fallusla özdeş olarak konumlandığımız bıyık, toplumsal yapılanmanın merkezinde yer alarak kadınları mağdur ettiği gibi erkekleri de mağdur eder. Her iki cinsi de belirlenen, ön görülen davranış kalıplarını gerçekleştirmeye zorlar. Bu anlamda, Cibiroğlu'nun romanın tezi olarak belirlediği, "bıyığa kılığa, kalıba verilen önemin, içi yeni bilgilerle, yeni üretimlerle yeni duyarlılıklarla doldurulmadıkça nasıl kof kaldığına ve bu koflukla hiçbir yere varılamayacağı[na]" (47) ilişkin sav, tartışılabilir niteliktedir. Çünkü romanda, dış görünüme verilen önemden çok, toplumsal yapılanmanın, kişileri bir birey olarak görmeyerek onlar üzerinde kurduğu baskı ön plandadır.

Kaynaklar

Butler, Judith. "Toplumsal Cinsiyet Yanıyor: Sahiplenme ve Yıkma Sorunları". Çev. Mehmet

Moralı. *Defter* 34 (Yaz 1998): 123-141.

Coelho, Paulo. "Mistik Yolculuk". Söyleşiyi yapan: İhsan Yılmaz. 4 Kasım 1997.

<<http://www.arsiv.hurriyetim.com.tr/>>

Eco, Umberto. *Akıllama Göstergesizliği*. Çev. Sema Rifat. İstanbul: Düzlem Yayınları, 1991.

Eliade, Mircea. *Kutsal ve Dindışı*. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: Gece Yayınları, 1991.

Kızıltan, Hakan. "Jacques Lacan ve Psikanaliz". <<http://www.icgeru.com/>>.

Somay, Bülent. "Benim İktidarım Kimin Özgürlüğü". *Şarkı Okuma Kitabı*. İstanbul: Metis Yayınları, 2000. 59-73.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. Yay. yön. Ekrem Çakıroğlu. Ed. Murat

Yalçın. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2001. 2 Cilt.

Todorov, Tzvetan. *Fantastik: Edebi Türe Yapısal Bir Yaklaşım*. Çev. Nedret Öztokat. İstanbul: Metis Yayınları, 2004.

Yücel, Tahsin. *Bıyık Söylencesi*. İstanbul: Can Yayınları, 1995.

Özet

Bu makalede, Tahsin Yücel'in *Bıyık Söylencesi* adlı romanının başlığında geçen ve romanın içinde de önemli bir konuma sahip olan bıyık simgesinin gönderimde bulunduğu anlam tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu yolda, bıyığın "fallus" kavramıyla ve iktidarla ilişkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: bıyık, fallus, *Bıyık Söylencesi*.

The Story Told by Moustache in the Tahsin Yücel's Novel of *Bıyık Söylencesi*

Abstract:

In this article, the meaning referred by the symbol of moustache, which takes part in the title of *Bıyık Söylencesi* of Tahsin Yücel and occupies an important place in the novel, will be determined. By doing so, moustache's relations with the concept of "phallus" and power will be revealed.

Key words: moustache, phallus, *Bıyık Söylencesi*.